

SLOVENSKI UČITELJ

VERI
VZGOJI
POUKU

V. Letnik

V Ljubljani 15. novembra 1904.

Št. 11.

Šolstvo na Kranjskem.

(Poročilo deželnega šolskega sveta za leto 1902/3.)

Iz zanimivega poročila g. dež. šolskega nadzornika F. Levca o stanju našega šolstva objavljamo najznamenitejše podatke, za sedaj brez pripomb.

Javna meščanska šola je na Kranjskem samo ena in sicer trirazredna deška meščanska šola v Krškem z nemškim učnim jezikom.

Javnih splošnih ljudskih šol je bilo konec š. l. 1902/3 v naši deželi 339, in sicer 164 jednorazrednic, 89 dvorazrednic, 32 trirazrednic, 41 četerazrednic, 10 petrazrednic, 1 šestrazrednica in 2 osemrazrednici. Deških šol je bilo 18, dekliških 12, mešanih 309. Poleg teh je bilo še 15 ekskurendo in 38 zasilnih šol, ki so pa vse mešane. Nemških ljudskih šol je bilo 27, slovenskih 302, slovensko-nemških 10. Zasilne šole so bile vse slovenske. Šol s celodnevni poukom je 82, s poludnevni 218, z deloma celodnevni deloma poludnevni 39. Šolskih poslopij je bilo v prav dobrem stanu 160, v dobrem 105, manj dobrih 72, slabi sta bili 2 poslopji. Za 37 zasilnih šol so se vzela poslopja v najem. Notranja oprava je bila prav dobra pri 141, dobra pri 129, manj dobra pri 61, slaba pri 8 javnih ljudskih šolah.

Zasebne meščanske šole so bile na Kranjskem tri, vse tri dekliške, in sicer dve nemški in ena slovenska. Zasebnih ljudskih šol je bilo 15, od teh je imelo 14 pravico javnosti.

Vseh meščanskih in ljudskih šol je bilo torej na Kranjskem l. 1902/3 412 z 863 razredi.

Vseh otrok, ki so dolžni hoditi v šolo, (torej od 6.—14. leta) je bilo konec š. l. 1902/3 85.061, med temi 43.014 dečkov in 42.047 deklic. Javne šole je obiskovalo 74.569, zasebne pa 3338 otrok, 700 otrok je vsled telesne ali duševne hibe ostajalo doma. Iz različnih drugih vzrokov ni obiskavalo šole 5105 otrok, 90 dečkov in 406 deklic pa je hodilo v šolo še nad dolžno starost. V primeri s prejšnjim letom je to šolsko leto obiskovalo šolo 2709 otrok več, otrok pa, ki nad 6. letom niso obiskavali šole, je bilo 1241 manj.

Pospeševale so obiskovanje šole kazni, ki so se nalezivale vsled neopravičenih šolskih zamud. Dalje so nekateri krajni šolski sveti delili otrokom brezplačno učna sredstva, podpirale so otroke hranilnice, posojilnice, različni odbori milosrčnih gospa, posebno o božičnem času. Nekateri otroci so dobivali tudi prosto hrano, vsaj juho. Najbolje so pospeševali obiskovanje šole učitelji s svojim vestnim delovanjem. Ovirale pa so obiskovanje šole nalezljive bolezni, revščina, pomanjkanje delavskih moči vsled izseljevanja, neugodne krajevne in podnebne razmere, preobširne šolske občine, prenapolnjene šole in slednjič prevelika popustljivost posameznih krajnih in okrajnih šolskih svetov glede šolskih zamud.

Zanikerno je obiskovalo vsakdanjo šolo v ljubljanski okolici 817 otrok (9·79 %), v novomeškem okraju 436 (6·40 %), v postonjskem 240 (4·00 %), v logaškem 195 (3·35 %), v krškem 205 (2·53 %), v kamniškem 132 (2·41 %), v kočevskem 148 (2·30 %), v kranjskem 156 (2·30 %), v črnomeljskem 81 (2·12 %), v litijskem 110 (1·95 %), v radoliškem okraju 63 (1·60 %) in v mestu Ljubljani 66 (1·25 %) otrok.

Zaradi šolskih zamud se je plačalo 10.321 K kazni, z zaporom je bilo kaznovanih 2389 oseb.

Vseh učiteljev in učiteljic je bilo š. l. 1902/3 762, in sicer 468 učiteljev in 294 učiteljic. Učiteljev s spričevalom usposobljenosti je bilo 368, z zrelostnim spričevalom 44, brez spričevala 18; zasilnih učiteljev je bilo 38. Izmed 294 učiteljic je imelo 225 spričevalo usposobljenosti in 64 zrelostno spričevalo. Pet učiteljic je bilo brez spričevala. Od prejšnjega leta se je število učiteljev zmanjšalo za 8, število učiteljic pa povečalo za 15. Veroučiteljev je bilo 373: štirje nastavljeni od šolske oblasti, 369 pa od cerkvene. Obrtnih učiteljic je bilo 81, šest s spričevalom usposobljenosti, 75 pa brez spričevala. Dvanajst mest je bilo med šol. l. 1902/3 praznih.

Verouk je učilo pet svetnih učiteljev; telovadba se je učila na 277 šolah, toda primerno telovadnico ima le 9 šol. V ženskih ročnih delih se je poučevalo na 264 šolah. Šolski vrti so pri 244, knjižnice za učence pa pri 329 šolah.

Kako so se obravnavali posamezni predmeti:

- a) Za nazorni pouk so si nekatere šole nabavile primerna sredstva in s tem se je nazorni pouk splošno povspjel. Premalo pa se sem in tja pazi na glasno, pravilno izgovarjavo otrok in na vajo v izgovarjanju

posebno v šolah na deželi, kjer se otroci težko izražajo. Splošno so dosegle učiteljice pri nazornem pouku več uspehov kot učitelji.

- b) Glede čitanja so učitelji na deželi navadno zadovoljni, če znajo otroci mehanično čitati. Po mestnih šolah čitajo otroci bolj živo in izrazno, vendar tudi ne povsod. Pri čitanju se navadno preveč povdarja slovnica in zato izgubi otrok zmisel za etično vsebino berila.
- c) Na pamet se otroci uče pridno, toda tudi večkrat preveč mehanično.
- d) Za slovnico se porabi mnogo časa, toda preveč se povdarja teorija, mehanično se uče slovniška pravila in definicije.
- e) Pri slovenskem pravopisu niso dosegle vse šole uspehe, ki bi jih lahko, ker otroci preveč prepisujejo in se jim premalo narekuje. Včasih otroci niti besed ne znajo deliti.
- f) V nemškem pravopisu se je doseglo premalo. Veliko težav dela novi pravopis v zvezi s prejšnjim, ki se še nahaja po knjigah.
- g) Pri spisju se tudi v začetku preveč prepisuje in premalo narekuje. V višjih oddelkih se učenci premalo navajajo na to, da bi sami popisali, kar so čitali, slišali, doživeli. Največkrat se učenci na pamet nauče kake stvari, katero potem napišejo. Pri spisju naj bi pokazal učenec svoje lastno delo. Hvale vredno je, da se po nekaterih šolah vadijo učenci v praktičnem spisju.
- h) Pisanje se mora temeljito izpremeniti. Večkrat napiše učitelj na desko le nekaj besed, katere učenci prepisujejo, pravzaprav za učiteljem „slikajo“. Ploščice so se na nekaterih šolah popolnoma odpravile in nadomestile z zvezki.

Drugi deželni jezik. Na vseh slovenskih štiri ali večrazrednih ljudskih šolah se uči nemščina, na enakih nemških šolah pa slovenščina od 3. razreda dalje. Na obeh c. kr. ljubljanskih vadnicah, na c. kr. ljudski šoli v Idriji, na štirirazrednici v Toplicah-Zagorju in v Krškem, se poučuje nemščina od prvega razreda dalje.

Številjenje se je splošno izboljšalo, odkar so se uvedle Črnivčeve računice. Navadno se pa slabo izbirajo naloge, pri katerih se številjenje uporablja. Mnogo šol pozabi preveč na potrebe praktičnega življenja, posebno na poljedelstvo in obrt.

Zemljepis. Med realijami se je najbolj gojil zemljepis z domovino-znanstvom. O zemljepisu domače dežele in monarhije so otroci navadno dobro poučeni. Premalo pa se vadijo otroci v tem, da bi sami znali čitati z zemljevida. Tudi je slovenski zemljevid Baurjev pomanjkljiv. Mnogo uspehov bi dosegli šolski izleti.

Zgodovina se ne obravnava vedno metodično pravilno, ker učitelji navadno razlagajo učno snov, ki je v knjigi, in zahtevajo od učencev, da si jo mehanično zapomnijo. Splošno znajo učenci dobro avstrijsko zgodovino od l. 1740. dalje. Premalo se ozira na domače zgodovinske pravljice.

V naravoslovju so dosegle šole splošno dobre uspehe. Na mestnih večrazrednicah ima biologična metoda vedno več pristašev.

Fizika pa se med vsemi realijami najbolj zanemarija. Največkrat ni nikakih učnih sredstev za ta predmet.

Risanje se po mestnih šolah navadno pridno goji. V šolah po deželi pa je zelo zanemarjeno. Samo v treh šolskih okrajih se vadijo učenci predvsem v prostem risanju.

V petju se otroci pridno vežbajo, telovadba pa ima malo uspehov, ker manjka navadno telovadnih pripomočkov.

Ženska ročna dela večinoma dobro uspevajo. Semintja si učenke vsled revščine ne morejo omisliti potrebnih stvari za delo.

Prav dobro porabnih je bilo 206 učenih moči, dobro porabnih 249, manj dobro 47, zanikrnih v službi je bilo 8. Pri tem 113 učnih moči ni bilo kvalificiranih. En okr. šol. nadzornik je bil bolan, eno mesto okr. šol. nadzornika pa je bilo skoro celo šolsko leto 1902/3 izpraznjeno.

Od 38 zasilnih učiteljev je bilo dobro porabnih 12, manj dobro 5, 21 ni bilo nadzorovanih.

Za nadaljno izobrazbo učiteljstva je služilo:

- a) 12.031 književnih del v okrajnih in lokalnih učiteljskih knjižnicah,
- b) okrajne učiteljske konference, ki so bile prav dobro obiskane,
- c) učiteljstva društva, (toda njihovo delovanje je namenjeno večinoma res potrebnemu zvišanju učiteljskih plač).
- d) različne hospitacije,
- e) stanovski listi „Laibacher Schulzeitung“, „Popotnik“, „Slovenski učitelj“ in izvrstne objave „Slov. Šolske Matice“.

Učiteljišča.

- a) V l. 1902/3 to bila na Kranjskem tri učiteljišča, eno moško in 2 ženski, in sicer: 1) Moško učiteljišče v Ljubljani s 4-razredno deško vadnico, 2) žensko učiteljišče v Ljubljani z otroškim vrtcem in 4-razredno vadnico, 3) zasebno uršulinsko učiteljišče v Ljubljani s pravico javnosti.

Učni jezik na teh zavodih je nemško-slovenski.

Konec l. 1902/3 je bilo na moškem uč. 119, na ženskem 161 in na privatnem učiteljišču 46 skupaj 346 gojencev.

Na vseh treh zavodih je bilo 48 učnih moči, in sicer: 1 ravnatelj, 1 voditeljica, 12 glavnih učiteljev, 4 glavne učiteljice, 5 vadm. učiteljev, 9 vadm. učiteljic, 1 učitelj telovadbe, 1 učitelj glasbe, 2 otr. vrtnarici, 8 pomožnih učiteljev, 4 pomožne učiteljice.

Vseh abiturijentov in abiturijentinj je bilo 83; 80 jih je dobilo zrelostno spričevalo: 20 abiturijentov, 59 abiturijentinj, 1 privatistinja. Kandidatov za izpite usposobljenosti je bilo 85: 12 za mešč. šole, 70 za ljudske šole, 1 za moderne jezike, 2 za posebne predmete. Od teh jih je dobilo 77 spričevalo usposobljenosti in sicer: 10 za mešč., 64 za ljudske šole, 1 za moderne jezike, 1 za posebne predmete. Spričevalo usposobljenosti za učiteljice ročnih del je dobilo 14, za otroške vrtnarice 12 privatistinj.

Zavodi za otroke, katerih še ne veže šolska dolžnost, in nadaljevalne šole: a) V Ljubljani je zavod: za preskrbovanje malih otrok (Kinderbewahranstalt) s tremi otroškimi vrtnaricami. Vzdržuje ta zavod ljubljansko

gospejno društvo. b) Otroški vrtci so trije javni v Ljubljani, 9 jih je zasebnih, c) Obrtnonadaljevalnih šol v zvezi z ljudskimi šolami je 13 in 3 pripravljavni tečaji. Kmetijskih nadaljevalnih šol ni.

Zavodi za nenormalne, zanemarjene otroke. Na Kranjskem sta dve gluhonemnici, in sicer v Ljubljani z 31 dečki in 4 deklicami, 2 učiteljema, 2 učiteljicama in 3 pomožnimi učitelji in gluhonemnica šolskih sester de Notre Dame v Šmihelu.

b) Za zanemarjene otroke na Kranjskem ni zavoda, pač pa bi lahko smatrali kot takega šolo v prisilni delavnici z 32 otroki in 1 učiteljem.¹⁾

Stroški za ljudsko šolo.

Za ljudsko šolo se je l. 1902/3 izdalo: 1) iz normalnošolskega zaklada 994.673 K 70 h, 2) iz deželnega zaklada za podpore 10.500 K, in 3) za pokojnino učiteljem 122.362 K 71 h, skupno 1.127.536 K 41 h, za 57.997 K 16 h več kot lansko leto. Za obe učiteljski se je porabilo 115.328 K 07 h.

Zasebni pouk.

Na vseh zasebnih šolah deluje 8 učiteljev in 82 učiteljic. Na zavodu „Huth-Hanss“ v Ljubljani poučujejo v realijah srednješolski profesorji istotako na mestni dekliški šoli. Sicer oskrbujejo na zasebnih šolah pouk: V Marijanišču in v Repnjah šolske sestre svetega Frančiška, v Lichtenthurnovi sirotišnici in v sirotišnici v Kočevju usmiljenke sv. Franč. P., na vnani in notranji dekliški ljudski in mešč. šoli v Ljubljani ter na vnani ljudski in na notranji ljudski in mešč. šoli v Škofji Loki uršulinke, na dekl. ljudski šoli v Trnovem in v Šmihelu šolske sestre de Notre Dame — vse s priznanja vredno požrtvovalnostjo. Nemški „Schulverein“ vzdržuje ljudski šoli v Ljubljani in Mayerle ter dve tovarniški šoli v Domžalah in na Fužinah.

Šole za glasbe so na Kranjskem 3: šola „filharmoničnega društva“ v Ljubljani in šoli „Glasbene Matice“ v Ljubljani in Novem mestu.

Šolska oblastva.

C. kr. dež. šol. svet je imel l. 1902/3 10 sej in je rešil 5641 ulog. V posameznih šol. okrajih je bilo 89 sej, rešilo se je 26.982 ulog. Največ ulog so morali rešiti šolski nadzorniki sami.

Nadzorovalo se je skupno 551 dni: v ljubljanskem mestnem šolskem okraju 143, v postojnskem in logaškem 91, v kočevskem, novomeškem in črnomeljskem 61, v ljubljanski okolici in v kamniškem okraju 42 dni. 211 razredov t. j. 24,45 % ni bilo nadzorovanih. Krajni šol. nadzorniki navadno nimajo drugega kot ime.

¹⁾ Kaj pa zavod na Rakovniku?

Ljudska šola na Kranjskem.

(Piše Viktor Steska.)

(Konec.)

11. Ljudska šola od l. 1814—1868.

Ob reokupaciji kranjske dežele so se oblasti močno trudile za povzdigo šolstva. Da delo ni bilo lahko, je umevno. Francozi so deželo izsesali; vojska je neugodno vplivala na trgovino; ljudje so bili nemirni in so s strahom pričakovali, kaj jim prinese prihodnjost.

V prvi dobi po reokupaciji se je vlada najbolj zavzela za nedeljske ali ponavljalne šole. Ukazala je že l. 1814., naj se vpeljejo povsod, kjer je mogoče. L. 1815. je izšel poseben navod za katehete v tem oziru. Gubernialni odlok 22. nov. 1816. določa o ponavljalni šoli: Povsodi, kjer je redna šola, naj se oskrbi tudi ponavljalna šola za odraslo mladino. Tu naj se ne ponavlja samo prejšnje, ampak naj se uči tudi novo.

Pisanje, branje in računanje naj bodo glavni predmeti. Vprašanje, kedaj bodi pouk ob sabotah ali nedeljah, dopoldne ali popoldne, se prepušča dušnim pastirjem, ki naj se posvetujejo s krajevno gosposko in z okrajnim šolskim nadzornikom. Otroci od 12. do 15. leta morajo ponavljalno šolo obiskavati. Izvzeti so gimnazijci, normalci in otroci veljakov, ki si spopolnjujejo svoje znanje doma. Če je le mogoče, naj bodo otroci po spolu ločeni, to je, ure naj bodo različne. Obisk šole naj se točno zapisuje v zapisnik. Pod kaznijo 50 tolarjev naj ne dobi noben vajenec izpustnice od svojega mojstra, ako ne donese spričevala ponavljalne šole. Globe se bodo namenile ubožnemu zakladu dotične občine.

Vsled odloka 16. sept. 1816. so dobivali pridni učitelji za ponavljalno šolo nagrade po 25—30 gld. Gubernialni odlok 2. marca 1821. pa naznanja, da se bodo odslej marljivi učitelji imenovali za uzorne učitelje, in še-le taki, če so že deset let učili na ponavljalni šoli, imajo pravico do denarne nagrade.

Vlada je želela, da bi se nedeljska ali ponavljalna šola lepo razvijala, zato je gubernialni razglas 20. jan. 1815. naročil: 1) Naj ima vsak katehet zapisnik šolo obiskujočih otrok in naj vanj vpišuje pridnost, obisk in napredek učencev. 2) Naj pregovori kakega mojstra, da bo redoma pričujoč pri pouku in bo s tem pomagal k večjemu redu. Izkušnja bodi vedno vpricho župnika (če ni sam katehet) in vsaj enega mojstra. 3) Dan izkušnje naj se vpiše v zapisnik in spričevalo pošlje po župniku učenčevemu mojstru. 4) Dovoljeno je, da sme biti nedeljska šola tudi ob sabotah ali ob nedeljah dopoldne, posebno tam, kjer otroci ne hodijo pridno h krščanskemu nauku ob nedeljah popoldne.¹⁾

Za nedeljsko šolo so se posebno trudili in bili zato pohvaljeni: Janez grof Lichtenberg, ki je vzdrževal v Semiču šolskega pomočnika, ribniški

¹⁾ Kn. šk. ordin. arhiv.

dekan Huml, ravnatelj ljubljanske normalke Mešutar, profesor Metelko, učitelj Čizman, katehet Šlakar, dekana Praprotnik in Prešeren, župniki Groß, Koptzky, Albrecht, Pušavec in loški grajski upravitelj Hradezky.¹⁾

Kljub velikemu trudu raznih oblasti pa šolstvo na Kranjskem vendar ni tako napredovalo, kakor v sosednjih deželah na primer na Tirolskem, ali Nižje Avstrijskem. Ovir je bilo le preveč. Primanjkovalo je šolskih poslopij in stanovanj za učitelje; ni bilo zadostnih zalog za učiteljske plače, saj je skoro vsa šola slonela le cerkvi na rami; ni se zglasila dovolj učiteljskih kandidatov. Glavni vzrok je bila torej ubožnost. Deželna vlada pa je pridejala še svoj vzrok, namreč, da se nemščina preveč v kot potiska. Gubernij je namreč vedno hrepenel, da bi se nemščina po ljudskih šolah na Kranjskem kolikor mogoče širila. Na Dunaju pa so bili drugega mnenja, in zato je cesar vsled predloga centralne organizacijske komisije (17. oktobra 1814) določil 9. jan. 1815, naj se na Kranjskem, kjer je slovenščina deželni jezik v slovenskem jeziku poučuje na trivialkah; tudi šolske knjige naj se natiskujejo v slovenskem jeziku; na glavnih šolah, po mestih in večjih trgih naj se pa poučuje v nemškem in slovenskem jeziku, in tudi knjige naj se natiskujejo v obeh jezikih. Samo na Kočevskem so ostale nemške šole.

L. 1817. so prosili, naj se tiskajo tudi šolske knjige za nedeljsko šolo v slovenskem jeziku. Gubernij je sporočil l. 1818. konzistoriju, da bo moral biti vsled dvornega ukaza slovenski jezik učni jezik na Kranjskem, a v večjih krajih naj se ne zanemari nemščina. Najvišji odlok 26. maja 1829. je skoro dobesedno potrdil naredbo iz l. 1815.

Gubernij je vprašal, kako je nastal konzistorialni šolski fond. Šolski nadzornik Anton Wolf je odgovoril 21. marca 1815, da je morala vsled najvišjega odloka 24. marca 1806. vsaka duhovnija plačati šolskemu nadzorniku za nadzorstvo po 5 gld. V ta namen so prispevale duhovnijske cerkve po 5 gld., podružnice pa po 2 gld. 30 kr. za poseben šolski zaklad. Te zneske so dekani vsako leto nabrali in poslali konzistoriju; ta pa je plačeval dekanom potnino, drugo pa shranil kot zaklad za učne potrebščine. Ker dekani niso zahtevali potnine, se je denar nabiral in uporabljal za dežel. šolskega nadzornika (za potnino), za c. kr. komisarje, inženirje, stavbne mojstre, za šolski kodeks, za šolske tabele, za darila, nagrade in podpore. Odlok z 28. junija 1811. je znižal potnino na 3 gold. — Organizacijska dvorna komisija je z 7. jul. 1814. pojasnila, naj se konzistorialni šolski zaklad nič več ne oživi, marveč naj se iztirjavajo le še prispevki po 40 kr. od duhovnijskih cerkva, od podružnic pa po 30 kr. Zaklad je torej prenehal, mali ostanek pa se je porabil za pisarniške knjige in za podporo preparandov.

O šolstvu je nadzornik Wolf sporočil 31. marca 1815. guberniju: 1. V Ljubljani so vse šole redne. 2. Na Igu je pouk v teku. 3. V Šent Vidu, v Preski in na Sori se otroci sicer poučujejo v šolskih predmetih, a prave šole ni. 4. V Dobu se je šola pričela. 5. V smleškem okraju ni šole, pouk pa je v Smledniku, Zapogah, Šmartnem pod Šmarno goro. 6. V Mengšu je šola

¹⁾ Dr. Anton Weiß. Die österr. Volksschule. Graz. 1904. II, 951.

oživljena, isto tako v Komendi. 7. V Kamniku je dobra šola, želeli bi jo še v Spodnjem Tuhinju. 8. V Moravčah se je šola zopet pričela. 9. Na Vačah šola posluje; v Zagorju še ni prave šole; pouk je menda le v branju. 10. V Predvoru je le na pol šola; v Cerkljah je popolnoma urejena. Treba bo ustanoviti šole še v Velesovem in v Št. Juriju. 11. Kranjska šola, ki se je ponižala do trivialke, se zopet dviga do glavne šole. 12. Na Bledu se bo ustanovila farna šola. 13. V Kropi je dobra šola, v Begunjah pa prav dobra. 14. V Tržiču je urejena trivialka. 15. V Kranjski gori šola deluje; na Jesenicah se bo težko oživila. 16. V Loki posluje uršulinska šola in trivialka za dečke; v Poljanah šola deluje. Šol je treba še v Selcih, Železnikih in na Trati.

To poročilo se ozira le na Gorenjsko.

Da bi se povišalo število učencev, je gubernij določil 13. sept. 1820. sledeče: 1. Šolnina naj se odmeri za celo leto, ne pa za posamezne tedne ali mesece. Če pa pokrije občina znesek, odpade šolnina. 2. Okrajna gosposka mora skrbeti pri vsaki večji šoli za prostorno sobano. 3. Globe naj se določujejo le takim staršem, ki nalašč otrok ne pošiljajo v šolo. 4. Vsled najvišje izjave naj se nemščina temeljiteje goji po vseh trivialkah in naj se ne nastavlja učitelji, ki nemščine ne znajo.

Gubernij je razglasil 5. februarja 1810. ukaz, da morajo tudi slepi otroci v šolo, kolikor jim je mogoče, dokler se ne uredi poseben pouk zanje.

Ker je vlada želela povzdigniti risarski pouk, je objavila 24. marca 1820. odlok glede na zahteve, ki se stavljajo pri razpisu služb risarskih učiteljev, in 4. maja 1821. je naznanila, da se bodo na normalki delila risarska darila na pr. načrti raznih vrst stebrovja itd.¹⁾

Šolski zakonik za vso Avstrijo do l. 1869. je bil šolski kodeks, zato se šolstvo v tem času ni bistveno izpremenilo. Izšlo je sicer mnogo malenkostnih odredb, a večjega pomena jih je bilo le malo. Kabinetno pismo 9. aprila 1818. je zaukazalo revizijo posameznih oddelkov ljudskega šolstva. Ta revizija pa se je le polagoma vršila. L. 1818. so bila posvetovanja glede organizacije prvih treh razredov ljudskih šol in o njih razmerju k latinskim šolam; l. 1826. so se posvetovali o boljši organizaciji 4. razreda; l. 1839. o nastavljanju posebnih lepopisnih učiteljev in l. 1845. o izkušnjah zasebnih učencev.²⁾

Črkarska pravda ni bila brez vpliva na šolstvo. Kakor pa je zamrla metelčica v splošnem slovstvu, prav tako so ji dali slovo tudi v šolstvu. Posvetovanja pa so trajala več let.

Po odhodu Francozov l. 1813. je bil zopet Walland imenovan za deželnega šolskega nadzornika. Ko je odšel l. 1815. za gubernialnega svetnika v Trst, mu je nasledoval Anton Alojzij Wolf. Ko je bil Walland l. 1816. premeščen v Ljubljano, je odšel Wolf v Trst za gubernialnega svetnika (c. kr. „poglavarsk posvetovavic“ so takrat Slovenci pisali), nadzornik je pa postal Urban Jerin l. 1817. Temu sta nasledovala Janez Novak in Juri Zavašnik.

¹⁾ Arhiv kn. šk. ordinarita ljubljanskega.

²⁾ Dr. Weiss. O. c. II., 49.

Ker je bil Walland pravzaprav prvi kranjski šolski nadzornik, naj mu posvetimo tu nekoliko vrst.¹⁾

Jožef Walland je bil rojen 28. januarja 1763. v Novi vasi pri Radolici. Oče mu je bil Jožef Walland, mati pa Barbara roj. Fister. Šolo je obiskaval najprej v Ljubljani, bogoslovje pa na osrednjem semenišču v Gradcu. V mašnika je bil posvečen 15. novembra 1789. Eno leto je izpopolnjeval svoje učenje na Dunaju in se potem povrnil v svojo domovino. Kot kapelan je služil v Kresnicah in Laščah, dokler ga niso nastavili za kateheta na ljubljanski normalki. L. 1798. je s to službo združil še profesuro pravoslovja (morale) in pastirstva na liceju. Pomagal je tudi v dušnem pastirstvu v stolnici, vodil več let semenišče in bil nekoliko časa veroučitelj in propovednik na modroslovni šoli. Leta 1805. je postal stolni kanonik in vsled Schluderbachovega odstopa deželni šolski nadzornik. Za francoske vlade je bil voditelj šol (*régent des écoles*) in profesor bogoslovja. Po odhodu Francozov iz Ljubljane je ostal profesor morale in pastirstva do l. 1815. To leto je odšel za gubernalnega svetnika v Trst, a že leta 1816. se je zopet povrnil v isti časti v Ljubljano. Leta 1818. je bil imenovan za goriškega škofa. Ljubljanski škof Avguštin Gruber ga je posvetil 22. novembra v ljubljanski stolnici. V Gorici je slovesno nastopil 10. jan. 1819. L. 1830. je bila goriška škofija povzdignjena v nadškofijo, zato je Walland prejel nadškofovsko znamenje „palij“. Kratka bolezen ga je ne dolgo potem preselila s tega sveta 11. maja 1834. Pokopal ga je njegov rojak in prijatelj tržaški škof Matej Ravnikar.

Kandidatov za učiteljske se je le malo zglašalo. L. 1815. so napravili konzistorialne izkušnje: Janez Strnišče iz Metlike, Peter Warthol, pomočnik na Raki, Gašpar Prevec, začasni učitelj v Mokronogu; l. 1816: Tomaž Pust, Josip Peharc, Franc Avsenik, Mat. Mazek, Matej Magister, Leopold Stattin in Jos. Glaser; l. 1817: Jakob Demšar, Karel Götzl, Lovro Juvančič, Jakob Kranjc, Gregor Križnar, Franc Lusner, Simon Maček, Valentin Nothar in Frančišek Pibernik; l. 1818: Valentin Ravnikar, Jos. Pintar, Jos. Hirsch, Juri Podrekar, Lenart Sluga.

Da bi se učiteljem lažje izplačevale plače, je izšel l. 1818. odlok, naj se združijo povsod orglarske in cerkvenske službe z učiteljsko.

S potujočimi učitelji so hoteli poskusiti tudi na Kranjskem n. pr. l. 1815. za Velesovo in l. 1816 za Svibno.

Ko bi hoteli podati nadaljno zgodovino posameznih šol, bi ta popis sicer ne bil brez zanimivosti, a nakupičilo bi se toliko gradiva, da bi pošla potrpežljivost celo najmarljivejšim bralcem. Zato hočemo podati le splošen pregled o razvoju ljudskega šolstva do l. 1868.

Glavne šole so dobro napredovale. Učencev so imele:

	l. 1820.	l. 1821.	l. 1823.
normalka v Ljubljani	1314	1300	1415
uršulinska šola v Ljubljani	460	424	469
„ „ v Škofji Loki	113	107	121

¹⁾ Glej „Illyr. Blatt“, 1834, str. 93, 94. — Carniolia 1839, 327.

	I. 1820.	I. 1821.	I. 1823.
glavna šola v Kranju	222	235	204
„ „ v Kamniku	133	128	112
„ „ v Novem mestu	212	209	264
„ „ v Idriji	536	554	480

L. 1843. je imela ljubljanska normalka 764 učencev in sicer v I. razredu $107 + 205$, v II. razredu 221, v III. razredu 183, v IV. razredu $31 + 16$. Pripravnikov je bilo 48; v glasbeni šoli je bilo 22, in v nedeljski šoli 270 učencev. L. 1823. je bilo v ljubljanski škofiji 5 glavnih, 66 trivialnih, 6 dekliških, 5 obrtnih šol. Šolo je obiskovalo 6605 otrok. Nedeljskih ponavljalnih šol je bilo 20. nedeljskih elementarnih pa 89; šolarjev je bilo $732 + 4844$. Učiteljev je bilo 118, pomočnikov 16. Šol je bilo 29 lastnih, 26 najetih in 20 prepuščenih v porabo.

L. 1824. je bilo prav toliko šol, število učencev je bilo 6547. Nedeljskih šol je bilo $29 + 80$, učencev $1010 + 4123$. Učiteljev je bilo 119, pomočnikov 21, šolskih poslopij 32, najetih 30, prepuščenih 13. Leta 1825 je bilo 6 glavnih, 65 trivialnih, 6 dekliških, 5 obrtnih, nedeljskih šol $53 + 79$; učencev $6462 + 1126 + 4621$; učiteljev 123, pomočnikov 16, šol $32 + 30 + 13$. V Škofji Loki so dobili glavno šolo.

L. 1831. je bilo 6 glavnih, 67 trivialnih, 6 dekliških, 5 obrtnih, $40 + 61$ nedeljskih šol; šolarjev $6028 + 1490 + 3916$; učiteljev 129, pomočnikov 16, šol $42 + 26 + 10$.

L. 1840. je bilo 7 glavnih, 78 trivialnih, 4 dekliške, 5 obrtnih, $69 + 78$ nedeljskih šol; učencev $7241 + 3120 + 4230$; učiteljev 137, pomočnikov 25.

L. 1842. je bilo 7 glavnih, 79 trivialnih, 4 dekliške, 6 obrtnih, $67 + 85$ nedeljskih šol; učencev $7985 + 2972 + 4882$; učiteljev $145 + 23$; šol $66 + 20 + 4$.

L. 1843. je bilo 7 glavnih, 81 trivialnih, 5 dekliških, 6 obrtnih, $74 + 103$ nedeljskih šol; učencev $8977 + 3238 + 5913$; učiteljev $147 + 21$.

L. 1844. je bilo 7 glavnih, 82 trivialnih, 5 dekliških, 5 obrtnih, $65 + 107$ nedeljskih šol; učencev $9044 + 2991 + 6014$; učiteljev $105 + 23$; šol $70 + 19 + 4$.

Leta 1849. je bilo 7 glavnih, 93 trivialnih, 4 dekliške šole; učencev $11.970 + 8179$; šol $80 + 17 + 3$.

L. 1851. je bilo 7 glavnih, 94 trivialnih, 4 dekliške, 5 obrtnih, 116 nedeljskih šol; učencev $12.296 + 10.205$; učiteljev $121 + 20 + 33$ obrtnih; posebnih šolskih poslopij 81. Slovenskih šol je bilo 61, mešanih 33, nemških 11 šol.

L. 1860. je bilo 13 glavnih, 155 trivialnih šol; obrtne 4, učencev 24.171, ponavljalnih šol 238, ponavljalcev 22.907. Učiteljev 258, šol $143 + 23 + 8$.

L. 1861. je bilo 13 glavnih, 158 trivialnih, 4 obrtne, 242 nedeljskih šol; učencev $22.875 + 22.173$; učiteljev 261 ($= 182 + 28$ moških, $33 + 14 + 4$ ženskih); šol $144 + 22 + 7$.

L. 1862. je bilo glavnih šol 14, trivialnih 161 + 57 nepravilnih, obrtnih 6, nedeljskih 201; učencev 29 122 + 15 999; učiteljev 194 + 28, 24 + 22 + 4; šol 152 + 17 + 6; slovenskih šol 122, mešanih 91, nemških 19.

L. 1865. je bilo vseh šol 226.

Leta 1866. je bilo 14 glavnih, 238 trivialnih šol; učencev na glavnih šolah 5327, na trivialnih 24 849, na nedeljskih 15.026.

L. 1868. je bilo 14 glavnih, 248 trivialnih (med temi 54 nepravilnih) šol; učencev na glavnih šolah 5882, na trivialnih 27.033, na ponavljalnih 14.941; šol 178 + 17. Glavne šole so bile: v Ljubljani 3, v Škofji Loki 2, v Idriji, Postojni, Kranju, Kočevju, Vipavi, Novem mestu, Kamniku, Trzinu (od l. 1860), Črnomlju (od l. 1860). V Ljubljani je bila ustanovljena glavna šola pri Sv. Jakobu l. 1862. L. 1868. je bilo pripravnikov 24.

Velike premembe v šolstvu so se izvršile vsled zakona z dné 25. maja 1868., ki določuje razmerje med šolo in cerkvijo, in vsled ljudskošolskega zakona z dné 14. maja 1869. Nadzorstvo se je vzelo cerkvi, prepustilo se ji je pa, da oskrbuje, vodi in nadzira verski pouk in bogoslužje na ljudskih šolah. Nadzorstvo šol je sprejela vlada. L. 1883. 2. maja je bil ta zakon nekoliko izpremenjen, sicer pa je ostal veljaven do danes. Ustroj sedanjih šol je pa že znan vsakemu čitatelju „Slov. Učitelja“.

O notranji ali logični zvezi katehizma.

(Konferenčno poročilo).

Ako hoče katehet pri razlagi katehizma doseči stvarnih in trajnih uspehov za življenje, se mora ozirati celo šolsko leto, zlasti na notranjo zvezo med posameznimi poglavji, in še bolj med posameznimi vprašanji. Majhen uspeh v primeri s trudom doseže katehet, ki od ure do ure razlaga posamezna vprašanja in od enega poglavja mehanično preide na drugo.

Začenjam praktično. Pred seboj imam učence tretjega oziroma četrtega leta, ki imajo v rokah srednji katehizem. Da temeljito razložim namen vero-uka in namen človekov, pritegnem k vpr. 1. in 2. že iz malega katehizma znano vpr. 83. v katerem je obsežena že vsa razdelitev katehizma; kajti Boga „s p o z n a v a t i“ se učimo po veri (I. p.), „č a s t i m o“ ga z molitvijo (II. p.), „l j u b i m o“ ga, če izpolnujemo zapovedi (III. p.).

Prvi člen I. poglavja je tako važen in težek, da je potem treba vsaj eno uro odmora in ponavljanja. S tem dobe učenci pregled in zvezo. Angeli in prva človeka služijo obenem za zgled v pojasnilo poglavitnih božjih lastnostij (vsemogočen, neskončno dobrotljiv, svet, pravičen, itd.). Učenci žive pod utisom, k a k o s t r a š e n j e g r e h. To je treba izrabiti; zato se razloži precej za 1. členom nauk o osebnem ali dejanskem grehu (V. p.). Peto poglavje združiti s prvim je praktično že zato, ker skušnja vsacega kateheta uči, da do Velike noči s težavo pride do četrtega poglavja. Potem pa ves čas do konca leta vzame priprava na prvo sv. obhajilo, in tako peto

poglavje navadno izostane. Ob priliki nekega nadzorovanja se je izrazil višji nadzornik: „Čudno se mi zdi, da nobeden katehet nič ne praša iz petega poglavja.“ Omenjam, da katehet, ki pedantično zahteva, da se otroci uče na pamet razne vrste grehov in čednosti, in s tem smatra pripravo za sv. obhajilo za dovršeno, ne razume svoje naloge.

Nadaljna obravnava prvega poglavja je itak popolnoma logična. Prekoristno je, nauk o Odrešeniku spopolniti z zgodbami, da imajo učenci pred seboj popolno in vzvišeno podobo Zveličarjevo, po katerem hrepeni srce in katerega ljubi. Povdarjati je treba, da vse božje lastnosti ima tudi druga in tretja božja oseba.

Po dokončanem prvem poglavju sledi nauk o štirih poslednjih rečeh ker to spada k „veri“. Kje smo se učili o smrti? (Adam, Eva, Jezus), O vica h?

O sodbi, o vica h, o peklu, o nebesih? (VII., IX., XI. in XII. člen). Sledi. ponavljanje vse tvarine dve uri.

Za prehod od prvega na drugo in tretje poglavje so namestu besede največjega kateheta sv. Avguština: Vzbujati v srcih učencev povsod ljubezen do Boga. To bodi tvoj končni namen. Z ozirom na ta najvišji namen „kar pripoveduješ, pripoveduj tako, da poslušalec vsled pripovedovanja veruje, in ker veruje upa, ker upa, ljubi.“

Preide lahko tako: Otroci danes o upanju!

V prvem poglavju smo se učili verovati, kar je že bilo (stvarjenje... kaj je sv. kat. cerkev, odpuščanje grehov...). Kaj pa VII., XI. in XII člen? Ali se je to že zgodilo? Šele pričakujemo, upamo od Boga! Le kdor v to veruje, more tudi to upati od Boga!

Tretje poglavje ljubezen.

Vera nam kaže naš namen, upanje z molitvijo nas podpira, je naša pot do zveličanja, ljubezen nas priganja, nas miče in vleče do Boga, večne ljubezni. Ker je nauk o popolni ljubezni težak, je na mestu edino psihološka metoda (Perpetua, Tomaž, Moor ect.), druga in tretja cerkvena zapoved se pridruži tretji božji zapovedi. Na koncu vsacega poglavja se razloži de ja n je vere, upanja, ljubezni in potem se z učenci moli pred ali po uri. Po pregledni ponovitvi vseh treh poglavij se doseže splošen pregled, še lepša notranja zveza in logičen prehod na četrto poglavje; kajti to je bila priprava na — milost. Saj o tej govore vprašanja: 71., 72., 83., 84., 86., 90., 93., 124., 163., 164., 218., 224., 268., 291., 657., 658.

Imenitno poglavje! Učenci se ne uče samo o milosti. To tudi prejemajo pri sv. zakramentih. Umestna je pri razlagi le sintetična in psihološka metoda. Nauk o sv. pokori praktičen katehet razlaga pred naukom o sv. Rešnjem Telesu. Katehet, ki se pri razlagi katehizma ozira na njegovo logično sestavo, ki vestno porabi ne samo vsako učno uro, ampak tudi vsako minuto vsake ure in res opravlja svoj vzvišeni poklic, recimo najimenitnejši posel svoje pastirske službe iz ljubezni do Jezusa in njegovih „malih“, bo

dosegel tudi pri slabejih učencih vsaj dovoljen uspeh. Čas za verouk je skromno odmerjen, zato ga je treba prav porabiti. Zato upam, da te vrstice, ki temelje na večletni praksi in ljubezni do katehetske službe, posebno mladim tovarišem ne bodo odveč.

M. Šerjanec.

Risanje v ljudski šoli z ozirom na zahteve sedanjosti.

(Konferenčno poročilo.)

(Dalje.)

III.

Ali naj se uporabljajo predloge? Do Pestalozzija so po šolah risanje poučevali izključno le po predlogah. Ta metoda se je pozneje še večkrat vrnila v šole in je še sedaj mnogokje v rabi. Za učitelja je pripravna, ker mu ne nalaga preveč dela, mnogo vrednosti pa nima. Nekaj zmisla ima samo tedaj, ako učenci rišejo v povečani ali pomanjšani meri, ker si pri tem kolikor toliko urijo oko; ne zaleže pa dosti, ako prerisujejo v isti velikosti. Tako prerisovanje učence prerado zapelje, da se skrivaj poprimejo nepoštenih sredstev, ako jih učitelj posebno strogo in neprenehoma ne nadzira, a jih niti ne utegne, ako jih je večje število.

Risanje po predlogah pa je zavreči tudi še z drugega stališča. Bistvo in smoter risanja je, da se telesnost treh razsežnosti prenese na planost dveh razsežnosti. To pa je vse kaj drugega nego s planega prenašati na plano. Kdor se hoče naučiti, risati telesa na planem, se mora najprej navaditi telesa prav videti. Tej spretnosti se pa pri posnemanju predlog nikakor ne priuči, pač pa se navadi shematizovati, in če takega risarja postaviš v naravo, češ, da naj po njej riše, ti prav pošteno obsedi, ako ni slučajno rojen umetnik.

Risanje po predlogah nikakor ne more doseči svojega smotra, namreč samostojnega, smotrivnega risanja in je jako nedostatno za izobrazbo estetiškega čuta.

Vsled tega pa še nikakor ne trdim, da bi bile predloge odveč; ne vsaka risalnica naj bi imela zbirko predlog v vseh tehnikah. — seveda le vzornih — a ne za prerisavanje, temveč zato, da učenec na njih vidi, kako mu je delati v tej ali oni tehniki s poljubnim materialom, ker sam iz sebe tega ne more vedeti, videti pa mora nekje. Učitelj načeloma ne sme risati v učenčevi risbi; da mu le na robu pokaže, ne zadošča; z besedo povedati se tudi ne dá. Zato so dobre predloge potrebne.

Bolj kot risanje po predlogah se bliža prostemu risanju risanje po stenskih tablah, osobito tedaj, ako je na njih kar najmanj pomožnih črt. Stenske table so pri ornamentalnem risanju metodiški izvestno povse upravičene, če so le opremljene po zdravstvenih in pedagoških zahtevah

IV.

Kaj pa: Ali naj se riše po vzorcu? Prvi je zahteval Pestalozzijev učenec Ramsauer, naj učitelj riše na tablo pred učenci. Tudi že prej omenjeni ministrski ukaz z dné 6. maja 1874. l, št. 5815, zahteva v „navodilu za pouk v prostoročnem risanju na ljudskih šolah“, točka 2., da mora učitelj vse oblike, katere učenci rišejo, pred razredom kolikor je moči, v velikem merilu naprej risati na šolsko desko in to tako, da morejo učenci risati za njim. Pravijo, da zbuja učencu zanimanje, ko vidi, kako risba polagoma nastaja, in da nestrpnost pričakuje in ugiblje, kaj neki bode iz tega. Izkušnje nas pa uče, da to zanimanje biva bolj v domišljiji nego v istini.

Pa naj si bo, sezimo stvari do dna in pogledjmo, koliko koristi ima učenec od omenjenega postopanja. Vsakdo mi prizna, da morem le tedaj pravilno narisati predmet, ako natančno poznam njegovo razmerje in lego posameznih delov med sabo in z ozirom na celoto — ako imam, kakor pravijo, čut za razmerje. Čut za razmerje je torej bistvena podlaga vsemu risanju, in zato je prva zadača dobrega risarskega pouka, ta čut takoj od početka neprestano gojiti. Razmerje pa morem videti le na celoti. Doseže li torej učenec kdaj čut za razmerje, ako nima nikdar prilike, da bi videl to razmerje, katero nastane šele v hipu, ko je risba završena? To vprašanje moramo odločno zanikati, in s tem je že obsojena tista metoda.

Obsoja se pa še tudi z družega stališča. Višji smoter vsakega pouka je, učenca usposobiti za samostojno delovanje. Jasno pa je, da z omenjenim postopanjem tega smotra ne dosežemo. Učenec ne deluje prav nič samostojno, temveč le mehanično posnema črto za črto, kakor vidi na šolski tabli. Da bi bilo tako ravnanje za učenca zanimivo, tudi jako dvomim.

Ako pa že nastane potreba, da učitelj riše na tablo pred učenci, bodisi, ker je risba zapletena, ali ker jim hoče kaj posebnega pokazati, tedaj naj ima na drugi tabli izgotovljeno podobo, na katero naj pri risanju vedno in vedno opozarja. Učenec mora vedno vedeti, kaj ima storiti, biti si mora v svesti, zakaj mora ravno tako postopati in ne drugače.

V.

In sedaj preidem k zadnjemu, najvažnejšemu vprašanju: Ali naj se riše po naravi?

Zahteva, naj se riše po naravi, je že precej stara. Že oče moderne pedagogike Pestalozzi je izrekel te besede: „Narava otroku ne dá črt, ampak mu dá le reči, in črte se mu morajo dati le zato, da reči prav vidi; toda ne smemo mu vzeti reči, da bi videl le črte.“ Učenci Pestalozzijevega pouka niso prav umeli in zašli so na napačno pota. In še pozneje nismo prišli na pravo pot, ko je že tudi „učni črtež za risanje in geometrično oblikoslovje na ljudskih šolah“ (ministrski ukaz z dné 9. avgusta 1873. l, št. 6708) določal, „da je učenca vaditi v meri po očeh in v zmožnosti upodabljanja, uporabljaje pri tem priproste predmete, kakor jih podaja življenje.“

Seveda, da smo zašli na nepravo pot, je mnogo zakrivil učni črtež sam, ki je preveč povdarjal geometrijske oblike, popolnoma pa prezrl življenjske oblike.

Šele s Prangom je stopila metodika risarskega pouka mahoma na čisto drugo stališče. Doslej običajna geometrijska metoda se je potisnila med staro šaro in to po vsej pravici. S svojo dolgočasnostjo je zamorjevala v mladini vse veselje do risanja, in otroci, ki s tolikim veseljem, tolikim zanimanjem prično risati, končno komaj čakajo trenutka, ko se morejo oprostiti tega ne-ljubega jim predmeta. S kolikim veseljem riše otrok že doma, in ko pride v ljudsko šolo, komaj čaka, da bi kaj „namalal“. Nazorni pouk je še dosti zanimiv; v tej dobi rišejo različne reči. Toda brž ko se prične sistematiško risanje, je vsega veselja konec in z veseljem je seveda konec tudi uspehov. Zdaj otroci leto za letom ne rišejo drugega nego črte, ki jim nič ne pomenijo in jih čisto nič ne zanimajo, in katerih niti ne razumejo. Ni čuda, da jih mine vse veselje do take suhoparnosti.

Učiteljeva dolžnost pa je, da v otroku budi veselje do predmeta, ker, kar otroka ne veseli, kar ga ne zanima, v tem ne bo nikdar dosegel povoljnih uspehov. Le poglej, kaj otroci sami rišejo; ali mar geometrijske like ali meandre? Kaj še! Same živali, hiše in mošice. Tu vidimo, kaj otroke zanima in to bi nam moral biti kašipot pri izbiranju risarske metode.

Nekateri so risali po stereometrijskih telesih, pa tudi to se ne priporoča, ker je predolgočasno. Bolje je, da učenci prej ko prej prično risati različne predmete vsakdanje rabe, kateri jim kažejo iste oblike kakor geometrijska telesa, a so veliko bolj zanimivi.

Za vse risanje po naravi pa je treba le nekaj malega elementarnih risarskih oblik, katere je pa seveda treba tako neprestano vaditi, da pridejo v popolno last mišičnega čuta. L. Tadd smatra kot elementarne oblike: krožnico, premo, pentljo, vzmetnico, zavoj, pakrožnico. Za vajo teh oblik se porabi v vsaki risarski uri 10 minut. Vaje naj se izvrše na tabli in na papirju. V vsaki risalnici naj bi bilo več črnih desk, na katerih naj bi kar največ učencev hkratu risalo. Mehka kreda je najboljšo sredstvo, da dobé učenci lahko roko.

Pri risanju po naravi je pa neizogibno potrebno perspektivno risanje. Seveda prizadeva to vsaj v začetku nekaj težav učitelju in učencem; toda z vstrajnostjo se premagajo vse težave. Potrebno pa je perspektivno risanje, ker se ravno s tem otrok uči reči prav videti. O pravem risarskem pouku je mogoče šele tedaj govoriti, kadar se otroci uče tudi prav opazovati in prav videti. S tem poukom se pa mora že prav zgodaj začeti, ako hočemo, da bodo učenci dosegli tudi v tem primerno spretnost.

Novejši metodiki (n. pr. L. Tadd) tudi priporočajo, naj učenci takoj iz početka uporabljajo barve in čopič, ker dušeslovni poizkusi, na katere je njegova metoda oprta, dokazujejo, kako zelo otrokom ugajajo barve. In ni dvomiti, da bi bilo uporabljanje barv jako naravno.

Tadd gre pa še dalje, njemu sam risarski pouk ne zadošča, nego on spaja z njim tudi še modelovanje in rezljanje v les. Prang uri svoje učence tudi v sestavljanju. Za pridobitev pravih in trajnih pojmov in predstav se

mora risarskemu pouku pridružiti tudi obrazovanje iz ila. V šoli je pa treba tudi roko krepiti in najenostavnejša in najpripravnejša ročna vaja je rezljanje lesa.

Tudi risanje na pamet je neprecenljive vrednosti, ker napotuje otroka k bistvenemu opazovanju. Riše pa naj učenec le tiste reči na pamet, ki jih je že večkrat risal po naravi.

Pestalozzi je pa zahteval tudi „samostojno izumljanje“. Ime ni baš srečno izbrano, ker izumljanje je plod neke prirojene duševne sile, s katero pa razpolaga le malokdo. Toda misel Pestalozzijevega je pa sama ob sebi dobra, dati ji moramo le drugo obliko in drugo ime. Ako namesto o izumljanju govorimo o uporabljanju, sestavljanju, menjavanju, tedaj smo tisto risarsko samostojnost prav označili. Tako postopamo lahko tudi pri risanju po naravi.

Načrtal sem nazore novjših metodikov o risanju po naravi in o vsem, kar želé ti novejši risarji združiti z risanjem po naravi. Ako hočemo nepristransko soditi, moramo priznati, da ima ta metoda mnoge prednosti pred drugimi. S takim postopanjem se v resnici vadita roka in oko, otroku se razvijajo vsestransko njegove duševne zmožnosti, zlasti pa se mu vzbuja in izobrazuje estetiški čut. Otrok se uči tega in tako, kar in kakor bo v življenju potreboval. To pa je prvi in glavni namen vsega, torej tudi risarskega pouka.

Končal sem. Izkušal sem pokazati posamezne risarske metode v pravi luči. Prepričati sem hotel slavno gospodo o malovrednosti nekaterih, na drugi strani pa o veliki važnosti drugih metod. Ali se mi je moje dokazovanje posrečilo ali ne, o tem ni meni soditi. Ugodno mnenje pa bom dobil o svoji razpravi, ako bodele sprejeli sledeče

teze:

1. Risanje na stigmografične zvezke naj se popolnoma opusti. Naučna oblast naj prepove izdajanje stigmografičnih zvezkov.

2. Povsod naj se uvede prostoročno risanje na prosto.

3. Po predlogah naj se ne riše. Dobre predloge naj služijo le učitelju in učencem kot vzor, kako je to ali ono izvršiti.

4. Risanje po vzorcih naj se odpravi.

5. Vsak učitelj in vsaka učiteljica naj se izkuša priučiti risanju po naravi. Spretni risarski učitelji (ce) naj takoj prično poučevati po novi metodi.¹⁾

Opomba. Pri sestavljanju tega spisa so mi služili sledeči viri: J. Schmorranzer, Prostoročno risanje. (Pedagoški Letopis, I. in II. zvezek.) — J. Hiersche, Zeichenlehre. — Prangs Lehrgang für die künstlerische Erziehung. — K. Walter, Die Neugestaltung des Zeichenunterrichtes.

Jos. Novak.

¹⁾ Ker je bil poročevalcem pri okr. konferenci določen g. Šega, sprejeta je bila njegova teza, ki pa je v bistvu izražala isto, kar gorenje teze.

D o p i s i.

Z dežele. Poleg drugih pedagoških listov prebiram s posebnim zanimanjem na Tirolskem izhajajoči list „Die Katholische Volksschule“. Ni mi namen tu govoriti o vsebini tega lista ali ga znabiti celo priporočati — saj ga že naslov priporoča, — temveč povedati hočem le, česa pogrešam v našem „Slovenskem Učitelju“, in česa ne manjka v nobeni številki imenovanega nemškega lista. To so namreč poročila o zborovanjih tamošnjih učiteljev in katehetov. „Die Katholische Volksschule“ izhaja po dvakrat na mesec in v vsaki številki je nekaj dopisov o takih zborovanjih. Ko berem ta poročila, kar zavidam tamošnje zdrave razmere, a ob enem blagrujem tamošnje učiteljstvo, ki tako složno deluje z duhovščino, ki v družbi s svojimi tovariši kateheti razpravlja o raznih šolskih in pedagoških vprašanjih. Vselej se mi vsiljuje misel: Ali bi ne bilo lahko tudi pri nas tako? Ali bi ne mogli tudi pri nas prirejati učitelji in kateheti taka skupna zborovanja, ki bi napredku šole gotovo mnogo koristila? Kolikor mi je znano, prireja že taka zborovanja „Podružnica Slomškove zveze v Idriji“, toda so le bolj redka. Vendar bolje je nekaj, kakor pa nič. Želeti bi le bilo, da bi se tudi drugje vzdramilo dobro misleče učiteljstvo ter bi se združeno s kateheti in drugimi prijatelji šole večkrat zbiralo k skupnim zborovanjem, kjer bi se razgovarjalo o šolskih vprašanjih. Taka zborovanja pa bi najlažje prirejale „Podružnice Slomškove zveze“, ki bi bile zasnovane za manjše okoliše, tako da bi se njeni člani lahko brez velikih stroškov udeleževali teh zborovanj. Tu in tam bi se bila že lahko ustanovila posebna podružnica, ako bi bilo le nekoliko dobre volje. Saj ni po-

treba, da bi morala šteti takoj 100 ali še več članov. Nekaj dobro mislečih učiteljev in učiteljic, nekaj katehetov in znabiti še par drugih prijateljev katoliškega učiteljstva in — podružnica je ustanovljena. In ko je ustanovljena, potem naj se pridno prirejajo zborovanja; in če se zborovanja udeleži tudi le malo članov — nič ne dè; drugič se jih bo udeležilo več. Kaj menite, da se na Tirolskem godi kaj drugače? Tudi tam se prirejajo zborovanja le za manjše okoliše in udeležuje se jih včasih več, včasih pa manj zborovalcev, toda nobeno ne mine brez poučnega predavanja. Za zgled navajam tu poročila iz zadnje (20) številke imenovanega lista. Tu beremo o štirih zborovanjih; dve sta se vršili v kraju Stams, eno v Inzing-u in eno v Steinach-u. Udeleževali so se jih učitelji, učiteljice in duhovniki. Navadno sta pri vsakem zborovanju dva poročevalca, namreč en duhovnik in en učitelj ali učiteljica. Obravnavajo se vedno zelo zanimive stvari. Naj navedem tu teme, v katerih se je razpravljalo pri zgoraj imenovanih zborovanjih. Poročalo se je v sledečih vprašanjih: „Kako se vzgoji v otroku spoštovanje do samega sebe?“ — „Kako naj učitelj podpira slab spomin?“ — „Kako se stvarni pouk na prostem koristno podava?“ — „Smoter, obseg in metoda verouka pri začetnikih, oziroma na spodnji stopnji.“ — „Ali so nebna telesa obljudena?“ — „O cecilijanski cerkveni glasbi.“ — „O velikem pomenu sv. pisma pri učenju katekizma.“ — „Verouk v enorazrednici“

Ali bi ne bilo mogoče tudi na Kranjskem, na Primorskem ali Štajerskem to, kar je mogoče na Tirolskem? Treba je le nekoliko dobre volje. Člani „Slom-

škove zveze“, vzdramite se, snujte podružnice ter skrbite, da se bodo vršila, kolikor mogoče pogosto zborovanja z poučnimi predavanji! Vše ustanovljene

podružnice pa bodite v zgled, ter pokazite, da je mogoče, tudi v malem obsegu marsikaj koristnega ukreniti. R.

Slovstvo.

Borisov: V zarji mladosti. Zbirka pesmic in povestic za šolsko mladino. Natisnil in založil A. Slatner v Kamniku. Cena? — Mali zvezčič prinaša mnogo mičnih pesmic. Vse kar mika otroško srce in vzbuja njegovo zanimanje, je tu obdelano v lahkotnih verzih: pomladno jutro in prva rožica, lepi maj in beli oblaki, vesela velikanoč in tajnostni sveti večer, otroški prijatelj sveti Miklavž in plamteči kres. Vmes pa se vrste epizode otroškega življenja (n. pr. o lovcu Tončku, sneženem možu) in doni večnolepa pesem o materni ljubezni. Pesmice po obsegu, pa tudi po vsebini in dovršenosti mnogo presegajo prozaične sestavke. Slednjim bi želeli malo več jedra.

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda za navadno leto 1905. Poleg pratike prinaša vestnik naše šolske družbe mnogo zanimivih spisov leposlovne in poučne vsebine, in poročilo o njenem stanju in napredku. Leposlovni del obsega životopis rodoljuba dr. Franca Skofiča, Kollarovo himno „Slovan“ v Veselovem prevodu, popotne spomine dr. Jos. Vošnjaka, več pesmic Resmanovih, „Drobnosti o Prešernu“, ki sta jih objavila prvomestnik T. Zupan in I. Verhovnik in po-

ročilo o češki „Osrednji Matici šolski“ iz peresa Františka Staryja. Češka posestrima je pač lep vzgled naši družbi v požrtvovalnosti in vstrajni delavnosti! Obsežno društveno poročilo opisuje zadnjo veliko skupščino v Žalcu ob Celju, podaje pregled društvenih zavodov, stanje premoženja in slednjič natančen pregled vseh podružnic, katerih šteje družba 148. A izkaz poslanih doneskov za leto 1903 izpričuje, da jih je žal mnogo med njimi le na papirju tiskanih. Naj bi se v prihodnjem letu oživele in družbo krepko podpirale pri njenem delovanju. — Koledar vsem Slovencem in Slovenkam priporočamo v nakup in razpečevanje. Cena mu je 1 K 20 v.

Zabavna knjižnica za slovensko mladino. Urejuje in izdaje Anton Kosi, učitelj v Središču. XII. zvezek. V zalogi pisateljevi. Cena 30 h. — Kosijevo knjižnico smo že večkrat pohvalili in priporočili. Novi zvezek po raznovrstni vsebini ne zaostaja za prejšnjimi. Zato mladino ljubi sezite po njem. Za Miklavža je „Zabavna knjižnica“ kaj primerno darilo.

Stenski koledar za leto 1905. je izšel v založbi Jerneja Bahovca v Ljubljani in stane 40 h, s poštnino 45 h. — Priporočamo.

—n.

Šolske vesti.

Učiteljske izpremembe. Za provizorično učiteljico v Št. Lovrencu pri Veliki Loki je imenovana absolvirana učiteljska kandidatinja gdč. Amalija Hinek. Za definitivnega učitelja je imenovan provizorični učitelj g. Anton Turk. Za definitivni učiteljici sta imenovani provizorični učiteljici gdč. Marija Turk in gospodična Marija Carli na svojih dosedanjih služ-

benih mestih. Suplent g. Karol Wider v Ljubljani je prestavljen na I. mestno deško ljudsko šolo v Ljubljani. G. Ivan Sprachmann, nadučitelj na Čatežu ob Savi je imenovan stalnim učiteljem na šoli družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu. Provizorična učiteljica gdč. Silvija Fux v Metliki se je odpovedala službi in je bila na njeno mesto imenovana absolvirana

učiteljska kandidatinja gospodična Ivana Borštnik. Učiteljska kandidatinja gospodična Marija Zamejcek je imenovana za provizorično učiteljico na Čatežu. Gospodična Gabrijela Dermelj v Cerknici je imenovana za suplentinjo v Bučki, učitelj g. Franc Pogačnik na Raki je imenovan provizoričnim nadučiteljem v Bučki. Prestavljeni so na lastno prošnjo: učiteljica gdč. Avgusta Lunder iz Bučke na Rako, nadučitelj g. Jožef Ambrožič iz Bučke za provizoričnega nadučitelja v Čatežu. Učitelj g. Florijan Rozman v Krškem ima dopust do 1. januarja 1905. Za nadučit. v Dolskem je imenovan ondotni def. učitelj g. Ivan Zupan. Za provizoričnega šolskega voditelja v Toplicah je imenovan gospod Ivan Levstik. Za definitivne sta imenovana prov. učitelja g. Ivan Kocijančič v Srednji vasi v Bohinju in Friderik Praprotnik v Bohinju ter prov. učiteljica gdč. Sofija Grundner v Tržiču.

Učiteljske izpremembe. (Na Štajerskem): G. Josip Schmoranz, učitelj na okrajni deški šoli v Celju, ima radi boleznj šestmesečni dopust. Njega nadomestuje absolvirani učiteljski kandidat g. Josip Žager. Gdč. Mirka Gregorin, dosedaj na isti šoli, se je učiteljstva odpovedala in je prišel na njeno mesto absolvirani učiteljski kandidat g. Davorin Stanete. Za nadučitelja v Pišci je imenovan učitelj g. Jakob Medved, za učitelja v Skomarjih je imenovan g. Avgust Cajnko, za učitelja v Rajhenburgu je imenovan provizorični učitelj v Dobovi g. Peter Jankovič, za učiteljico v Globokem je imenovana gdč. Vincencija Novak. Prestavljeni so: nadučitelj gospod Klemen Vračko k sv. Hemi, učitelj g. Robert Košar iz Zgornje Poljskave v Runec, učiteljica gdč. Marija Vučnik iz Hočja k Sv. Rupretu v Slov. goricah in gdč. Cecilija Terzan iz Ča-

drama v Hočje. Za učiteljico pri Svetem Juriju ob Ščavnici je imenovana gospodična Ema Zencovih; za nadučitelja v Stopercih okraj Ptuj je imenovan definitivni učitelj v Središču g. Anton Hren in za učiteljico v Majšbergu suplentinja gdč. Marija Osenjak.

Razpisane učiteljske službe. Novo razširjeni dvorazrednici v Dolskem je stalno popolniti učno mesto. Prošnje do 20. novembra 1904. na c. kr. okrajni šol. svet v Kamniku. — Na trirazrednici v Mirni peči se vnovič razpisuje izpraznjeno nadučiteljsko mesto s pripombo, pa imajo že prvič vložene prošnje tudi sedaj svojo veljavo. Prošnje do 30. novembra 1904 na c. kr. okr. šol. svet v Novem mestu. — V Ljubljani je popolniti mesto stalnega suplenta, ki bo nadomeščal obolele in zadržane člane mestnega učiteljstva. Prošnje je vložiti do 1. decembra 1904 pri c. kr. mestnem šolskem svetu v Ljubljani. — Na enorazrednici v Prečini, ki pa se v bližnji bodočnosti razširi v dvo-, oziroma trirazrednico, je stalno ali začasno popolniti mesto učitelja in voditelja. Prošnje je vložiti do 30. novembra 1904 pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Novem mestu.

Izkušnjo učiteljske sposobnosti so napravili za ljudske šole z nemškim in slovenskim učnim jezikom: Marija Črček, Antonija Göstl, Frančiška Grum, Ema Hrovatin, Karolina Končina, Marija Krall, Marija Levec, Marija Matko, Ljudmila Mazgon, Marija Močnik, Marija Potrato, Jožefa Primožič, Marija Puc, Leopoldina Rant, Marija Ranzinger, Ana Rieger, Aurelija Schittnigg, Ana Sculz, Ida Stoček, Gabrijela Šimenc, Marija Uršič, Vera Vencajz (z odliko), Marija Windischer, Ivana Zorc, Jožef Ambrožič, Jožef Brandt, Jožef Bizjak, Valentin Clemente, Julij Čenčič, Vinko Engelmann, Karol Gorišek, Rafael Gostiša (z odliko), Franc Grum, Maks

Hočevan, Anton Kadunc (z odliko), Jožef Korban, Fortunat Lampret, Jožef Lipovec, Mat. Pelko, Mat. Peterlin, Alojzij Petsche, Ludovik Potočnik, Jožef Roš, Andrej Skulj, Martin Sotlar, *Anton Šeme. — Za ljudske šole z nemškim učnim jezikom: Karol Parr, Jožef Sbaschnik. Dopolnilno izkušnjo iz veronauka je napravil Rudolf Kallan, iz telovadbe Marija Schescharg.

Upokojeni so: Učitelj gosp. Avgust Arselin v Prečni in učiteljci gospodična Leopoldina Rozman pri D. M. v Polju in gdč. Ana Vernik v Leskovici.

Umirovljen je na lastno prošnjo naš rojak profesor gosp. Jožef Stare v Zagrebu, znan kot priljubljen slovenski zgodovinski pisatelj. Najbolj znana je gotovo njegova „Občna zgodovina“, ki jo je izdala „Družba sv. Mohorja“.

Odlikovanja. Nj. Vel. presv. cesar je podelil profesorju vč. g. Tomo Zupanu povodom njegovega umirovljenja viteški križ Franc Jožefovega reda. — Nj. Svetost papež pa je imenoval častnega kanonika in profesorja bogoslovja vč. g. Josipa Smrekarja povodom njegovega umirovljenja svojim hišnim prelatom. Obema zaslužnima odlikovancema naše najiskrenejše častitke!

Razširjene šole. Enorazrednica v Strugah se razširi v dvorazrednico, trirazrednica v Leskovcu pa v štirirazrednico.

Nove šole. Enorazrednici sta dovoljeni v Savi pri Litiji in v Polšniku.

Osebna vest. Centralna komisija za umetnost in zgodovinske spomenike je menovala za svojega dopisnika profesorja g. Franca Komotarja v Kranju za njegove zasluge pri arhivaričnih preiskavah.

Ljudsko šolstvo v krškem okraju. V krškem okraju je 1 meščanska šola, 29 ljudskih in 2 ekskurendni šoli. Od l. 1901 so se ustanovile na novo šole v

Bušeči vasi, v Telčah, v Velikem Podlogu in v Hrvaškem Brodu. Število razredov znaša 82. Število šolodolžnih otrok je bilo koncem l. 1903/4 9321. — 16 šolskih poslopij je bilo v prav dobrem, 6 v dobrem in 10 v manj dobrem stanju.

Štajersko šolstvo. Štirirazrednica v Novi cerkvi se je razširila v petrazrednico, enorazrednica v Narapljah v dvorazrednico. Nemški „Schulverein“ je razširil svojo enorazrednico v Rog. Slatini v dvorazrednico, kjer bo poučeval nadučitelj Fr. Janisch.

Strokovni nadzorniki. Za šolsko leto 1904/1905 so imenovani za nadzornike risarskega pouka na srednjih šolah in učiteljiščih: Anton Anđel, Ed. Brechler, Anton Friebe, Jožef Langl, Herman Lukas, Jož. Škoda in Anton Stefanovicz.

Reforma ogrskega ljudskošolskega zakona. Izprememba ogrskega ljudskošolskega zakona, ki so jo predložili zbornici dne 20. pret. m., določa med drugim: Novi učni načrt za ljudske šole in za vse učne zavode, državne ali nedržavne, mora obsegati madjarski jezik, ogrsko zgodovino in zemljepisje. Na željo cerkvene občine se sme krščanski nauk poučevati tudi v materinem jeziku. Tudi v zasebnih šolah mora biti madjarščina učni jezik, kakor brž je vpisanih 20 odstotkov madjarskih otrok. V ponavljalnih šolah mora biti učni jezik izključno le madjarski. Učni načrt verskih šol mora odobriti naučni minister. V učiteljišča se sprejemajo le madjarsko govoreči kandidati. Izpraševalni jezik je madjarski. — Novo sredstvo za pomadjarjenje Slovakov in Rusinov.

Šolske razmere v celjski okolici. Zaradi nebriznosti vlade, ki že več let zavlačuje ustanovitev dekliške šole za celjsko okolico, je letošnje šolsko leto v celjski okolici 208 slovenskih deklic

brez pouka. V zasebno šolo šolskih sester ne morejo, ker so preubožne, da bi plačevale šolnino, v nemško pa jih ne sprejmejo, ker je ta letos že tako napolnjena, da mora imeti eno paralelko v nemški „šparkasi“. Drugod vlada sili ljudstvo, da stavi šolska poslopja, celjska okolica pa ima že več let kupljen stavbni prostor za šolo, a vlada ji ne dovoli šole. Ali moremo reči, da skrbi vlada za napredek slovenskega ljudstva?!

Slovanska učiteljska v Šleziji. Nemški poslanci so dobili baje zagoto-

vilo, da premeste slovanske paralelke z nemških učiteljskih v Opavi in Tešnu, in sicer ustanove v Kraljevem gradu češko, v Poljski Ostravi pa poljsko učiteljske. — Tako bo zopet vlada pomirila razburjeno nemško kri.

Potrjena knjiga. Zemljepis za meščanske šole. Prva stopnja, Spisal Fr. Orožen. Tretji pomnoženi natis s 13 slikami. — To učno knjigo je naučno ministrstvo iznova odobrilo in pri-pustilo v porabo na slovenskih meščan-skih šolah.

Drobtine.

Namen posvečuje sredstva. Pod tem naslovom poroča „Učit. Tovariš“ o regulaciji učiteljskih plač na Nižjeavstrijskem. Tamkaj je namreč letos dež. zbor ugodil učiteljskim zahtevam in zdatno izboljšal njih gmotno stanje. „Tovariš“ pa išče za to regulacijo skrivnih namenov. Tako torej! Na Kranjskem zabavljate čez „klerikalce“ češ, da so oni krivi, da ne dosežemo za-željene regulacije, dunajskim klerikalcem pa dajete brce zato, ker so nekaj storili za učiteljstvo. Še dunajska „Freie Lehrer-stimme“, najzagrizenejša nasprotnica krščanskih socialcev ni tako neusmiljeno zabita kot „Učiteljski Tovariš“. Lastno korist mora vendar vsak stan najpreje zagovarjati bodisi že posameznik kakor-šnegakoli političnega prepričanja. Le To-varišu je neumna gonja zoper klerikalce „suprema lex“. Koliko časa bode še slo-vensko učiteljstvo trpelo tako glumaštvo?

Petdesetletnica. Mesca septembra je minulo petdeset let, kar je zatisnil oči najznamenitejši mladinski pisatelj novejšee dobe Krištof Šmid — (3. septembra 1854.) V prihodnji številki upamo objaviti kratek životopis tega ljubljence mladine. Umestno

pripominja list „Christl. päd. Blätter“ da bi najbolje obhajali ta spominski dan, ako pregledamo naše šolske knjižnice in se prepričamo, če so Šmidovi spisi v njih zastopani. Zlasti duhovnikom bodi častna dolžnost, da poskrbe za te bisere mladinskega slovstva.

Metelkovo ustanovo po 84 K so za leto 1904 prejeli gg. nadučitelji: Janko Jeglič na Rakeku; Janez Jezeršek v Križih; Janez Pokorn v Horjulu; Jožef Žirovnik v Zg. Gorjah in go-spoda šolska voditelja Urh Konjar v Motniku in Ignac Labernik v Lešah.

Tretji plačilni razred na Štajerskem. Deželni odbor je zavrgel predlog poslanca Robiča in drugov, naj v tretjem plačilnem razredu nahajajoče ljudske šole premeste v drugi plačilni razred. Ta sklep utemeljuje na vse mogoče načine, da bi prepričal učitelje o svojem nepristranskem postopanju. Navaja, da bi deželo v slučaju odprave III. plačiln. razreda zadeli stroški okrog 153'000 K, ki jih ne bi bilo mo-goče pokriti, ne da bi se zvišale deželne doklade. — Slovenski poslanci so vzpričo-

nasilnega postopanja nemške večine pričeli z obstrukcijo.

Mednarodni kongres za risarski pouk v Bernu. Tega zborovanja, ki se je vršil meseca avgusta t. l., se je udeleževalo blizu tisoč zborovalcev. Naše naučno ministrstvo je odposlalo h kongresu šest oficijelnih zastopnikov. Vse razprave so se delile v splošen in pedagoški del. Pedagoški del je obravnaval v dveh oddelkih sledeče teme: I. oddelek, Risanje v občem pouku: 1. O vzgojni vrednosti risanja, o razmerju risanja napram drugim učnim strokam. (V koliko risanje iste podpira?) Socialna vrednost istega. 2. Metodika risanja v šolah za male otroke (otroških vrtcih). 3. Metodika risanja v ljudski šoli. 4. Metodika risanja v srednjih šolah (Pomožne stroke: Zgodovina umetnosti, modeliranje). 5. Risanje na visokih šolah. 6. Izobrazba učiteljev za risarski pouk na raznih šolah. — II. oddelek, Risanje kot strokovni pouk: 1. Sedanje stanje obrtnega, tehničnega in umetniškega pouka v raznih deželah. 2. Organizacija vajencev in obrtnih nadaljevalnih šol za vajence in vajenke, za delavce obeh spolov. 3. Risarski pouk na obrtnih šolah, pedagogika tega pouka. 4. Umetno-obrtne šole. Ali vrše to kar se od njih pričakuje? Kakšne uspehe so dosegle s svojimi učenci pri umetni industriji in umetnem obrtu? Organizacija in program umetno-obrtnih šol. 5. Izobrazba risarskih učiteljev za posebni pouk na raznih šolah. 6. Mednarodni dogovor o znamenjih in znakih, ki se uporabljajo pri risarskem pouku.

Pri razpravi „O vzgojni vrednosti risanja“ (Poročevalec U. Hilber-Wyl, Švica) so bile sprejete sledeče teze:

1. Ker je risanje velikega vzgojnega pomena in predvsem primerno, da napravi pouk v drugih strokah zanimiv ter ga s posredovanjem pravih predstav zelo

podpira, zato naj bi se v ljudski šoli bolj oziralo nanj kakor pa doslej.

2. Poleg gojitve sistematičnega risanja pospešujejo uglobljenje pouka zlasti risanje z barvami na nižji in skiciranje na višji stopnji.

Brez uporabe skiciranja je nemogoč dober pouk v realnih in matematičnih strokah.

3. Tudi ročna dela za dečke in deklice, posebno ako so v tesni zvezi z drugimi strokami, je treba kot bolj razvito obliko risanja dobro gojiti.

4. Umetnostno vzgojo učencev pri sistematičnem risarskem pouku pospešuje zlasti njegova okolica. Šolski prostori morajo biti vsled tega lepi, stenski okraski naj napravijo na učenca dober vtis, da bode šola res kraj, kjer se budi in goji smisel in veselje do umetnosti. Učila, namenjena učencem, naj bodo umetno opravljena in ilustracije otroškemu umu primerne.

Gdč. Müller iz Curiha je predavala o risarskem pouku v otroškem vrtec. Tu je risanje le pripravljalnega značaja ter se uveljavlja pri pokladanju ploščic, šibic gumbov in drugih predmetov.

Otroški vrtec naj bi bil tudi podlaga za risanje z barvami, kjer bi se najprimerneje uporabljale krede in stenske table. Pozneje bi se lahko posluževali tudi ploščice in papirja.

Profesor Kunzfeld z Dunaja je poročal o izobrazbi učiteljev za risarski pouk ter je dokazoval, da je podlaga pravi reformi risarskega pouka dobro izobraženo učiteljstvo.

Zanimivo poročilo o novih potih risarskega pouka na ljudskih šolah je podal risarski učitelj Jost iz Düsseldorfa. Teze njegovega referata so sledeče:

1. Risanje naj se v ljudski šoli poučuje po naravi.

2. Snov temu pouku naj bodo motivi iz vsakdanjega življenja.

3. Riše naj se po spominu, da se ohrani in budi fantazija.

4. Prav zgodaj naj se začno uporabljati barve, da se pospeši prava smisel za barve in da pouk bolj oživi.

5. Poleg risanja v šoli naj se goji skiciranje v posebni zvezek, v katerega naj se riše po spominu, ilustrirajo naj se povesti, da se tako goji prosta fantazija učenceva.

6. Iz šole naj se odpravi duhomorno snimanje predlog.

Obširno se je govorilo tudi o pomenu in metodiki risarskega pouka na srednjih šolah in na zavodih za vaje. Končno se je ustanovila mednarodna zveza za pospeševanje risarskega pouka s sedežem v Bernu.

Bogata zbirka učil pa je kazala, kolik napredek se je že dosegel z modernim risarskim poukom tudi na tem polju.

Vrl učitelj-rojak v tujini. V Breitenau-u na Nižjem Avstrijskem službuje nadučitelj g. Martin Kavčič, doma iz Idrije na Kranjskem. O tem gospodu piše ena prejšnjih števil "Wr. Neustädter Zeitung" tako-le: „V našo največjo žalost slišimo, da namerava naš velezaslužni nadučitelj gospod Martin Kavčič, ki že nad 20 let poučuje in vzgojuje naše otroke, v najkrajšem času stopiti v pokoj. Kaj ta korak za nas Breitenauerje pomeni, ve pač vsakdo, ki je imel kaj stika s šolo. Mi Breitenauerji ne poznamo nikarih šolskih kazni. Gosp. nadučitelj Kavčič je umel s strankami poravnati vse mirnim potom v blagor svojih učencev. Najboljši dokaz za našo trditev so pač naši sinovi sami, katerih pol ducata se je po posredovanju gosp. Kavčiča posvetilo učiteljskemu stanu, nekaj poštni in železniški službi in mnogi pa različnim rokodelstvom. Da bi nadar-

jenim, šolo zapustivšim učencem pre-
skrbel boljšo existenco, se gosp. nad-
učitelj ni bal ne truda, ne izgube časa,
niti denarnih žrtev. Še celo iz tujih občin
so se ljudje zaupljivo zatekali k našemu
gosp. nadučitelju. Gosp. nadučitelj Kavčič
je — kratko rečeno — ljudski učitelj v
najboljšem pomenu besede, ker se po-
polnoma žrtvuje v blagor mladine. Naj
bi mu Bog podelil večer njegovega živ-
ljenja preživeti v neskaljeni sreči!“

Slovenska Šolska Matica. C. kr. ministrstvo za bogočastje in pouk je z ukazom z dne 24. septembra 1904 števil 12.921 opozorilo učiteljstvo ljudskih in meščanskih šol s slovenskim učnim jezikom na knjige, ki jih je izdala Slovenska Šolska Matica v letih 1901 in 1902. (Ukazni list za službeno področje ministrstva za bogočastje in pouk, št. XIX, 1904 str. 525.)

Na graški univerzi je bilo v letnem tečaju 1506 slušateljev. Med temi je bilo 99 bogoslovcev, in sicer 94 rednih in 5 izvanrednih. Juristov je bilo 756, med njimi 693 rednih, 39 izvanrednih in 24 hospitantinj. Medicincev je bilo 209, rednih 159 (med temi 4 redne slušateljice), izvanrednih 49 in 1 hospitantinja. Filozofov je bilo 397, med njimi 250 rednih slušateljev, 6 rednih slušateljic, 74 izvanrednih slušateljev, 38 izvanrednih slušateljic in 29 hospitantinj. Farmacevtov je bilo 45.

Desetletnico mature so dne 4. in 5. oktobra t. l. obhajali v Mariboru sledeči slovenski gg. učitelji: Anton Brumen, nadučitelj v Čadramu, Janez Fras, učitelj v Št. Vidu pri Ptuj, Ivan Koropec, učitelj v Šoštanju, Rudolf Kocmut, učitelj pri Sv. Barbari v Halozah, Ivan Kvac, nadučitelj pri Sv. Martinu v Rožni dolini, Josip Lovrec, nadučitelj v Majšpergu, Hinko Karničnik,

učitelj na Polzeli, Ivan Pušenjak, šol vodja v Šmihelno nad Mazirjem, Ognjeslav Skrbinšek, šol. vodja v Planinci pri Mariboru in Rajko Vrečer, učitelj v Žalcu.

Popravek. V zadnji številki (str. 236) navedeni imenik knjig je c. kr. deželni šolski svet izdal za krajne in ne za c. kr. okrajne učiteljske knjižnice, kakor se je zadnjič po pomoti tiskalo.

Število učiteljev z izpitom za meščanske šole se na Nižje Avstrijskem izvanredno množi. Po šematizmu za leto 1904 jih je na Nižje Avstrijskem (brez Dunaja) med ljudskim učiteljstvom 90 z izpitom za meščanske šole in sicer iz I. skupine 39 učiteljev in 6 učiteljic, iz II. skupine 18 učiteljev in 6 učiteljic in iz III. skupine 20 učiteljev in 1 učiteljica.

Japonski šolski redi. V japonskih šolskih izpričevalih je rubrika „nравnost“ nadomeščena z rubriko „nagnjenje“. Red za nравnost je nepotreben, ker po mnenja japonskih pedagogov je vedenje rezultat značaja dotičnega učenca ter je vsled tega učitelj nima pravice presoјati. V rubriki „nagnjenje“ morajo učitelji navesti, za kateri predmet ali za kako opravilo imajo učenci v različnih letih svojega življenja največ veselja, da se potem lažje izvrši volitev stanu. Ako se kaže n. pr. veselje do kmečkega stanu, tedaj je dolžnost dotičnega šolskega zavoda, gojencu olajšati vstop v tehnično šolo, ali, ako učenec kaže veselje do zdravniškega poklica, na medicinsko fakulteto. Seveda je tudi mnogo učencev, pri katerih ni opaziti nobenega nagnjenja

za ta ali oni poklic; mnogo jih je pa tudi, katerih okus se izpreminja. Vse to mora biti v rubriki „nagnjenja“ natančno zaznamenovano.

Učiteljske plače. Vsled sklepa mestnega občinskega odbora v Bolcanu z dné 4. oktobra t. l. se je dovolila tamošnjim učiteljem plača enaka c. kr. vadniških učiteljev. Dobili bodo torej 2200 K temeljne plače, 400 K aktivitetne doklade, dve petletnici po 200 K in tri po 300 K. Dohodki svetnih učiteljic so se v isti seji določili z 1500 K temeljne plače, 300 K aktivitetne doklade in petimi petletnicami po 200 K. — Tudi mesto Bruneck je dovolilo svojem učiteljem zboljšanje plač. Od 1. oktobra t. l. dalje dobe aktivitetne doklade po 300, 400 in 500 K za eno do pet, za pet do deset in za deset do petnajst službenih let. Od 16. službenega leta dalje pa aktivitetno doklado 600 K.

Nesreča pri telovadbi. V telovadnici neke šole v Cincinnati v Ameriki so se udrli tla. 30 deklic je padlo v globočino, ki je bila polna vode. Devet deklic je takoj utonilo, 23 deklic je bilo pa težko ranjenih.

Tržaško slovensko šolsko vprašanje pred upravnim sodiščem. — Razprava pred upravnim sodiščem radi tržaškega šolskega vprašanja je končana. Proglašena rabsodba uničuje odločbi ministerstva in namestništva kakor nezakoniti, priznava veljavnost § 29 državnega šolskega zakona za Trst. Namestništvo bo imelo rabsoditi z nova z ozirom na posebne razmere, ki vladajo v Trstu.

„Slovenski učitelj“ izhaja enkrat na mesec (15.).

Cena mu je na leto 4 K, na pol leta 2 K.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.

Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošilјajo: Uredništvu „Slovenskega učitelјa“ v Ljubljani.

Tiska Katoliška Tiskarna.